

مختارات

اچموقی، اجتماعی، فلسفی، تاریخی، ادبی مجموعه در
شیدیلک اون بش کوندہ نشر اولونور

مندرجات :

صیغه عربی خلاصه اواره وین انگلیزی

«اسلام» ..... م. شلب	«دوار موته» ۵۵۵
«عبدالحق حامد بک غیر منتشر مکتبه بلری» ..... خلبی خالد	
«اورتا آسیاده تورکمن» ..... صلبی ضبا	
«شیخ سهروردی و سیما کرلک» ..... بوسف ضبا	
«اسپور» ..... زفت	۹۰
«نوره قوبلي محمود حامد افدي» ..... صبع شعی	

سراب : قدریه حسین — کوئی مکتبه ندارد آکه نلر وینه نلر : محمد صدق — صاحبک :
ملیحه نوری — دائر : شرف کاظم — ٹامک آٹلسه : فیضی هندی — چورقا آنه :
احمد فرید — قیش تورکوسی : زکی فائق —

نشر او لىق معتادر . لوندره غزنه لرى مستر بلاستك و صيتمانەسى درج اىتدىلرى صره ده متوفانك كلىدىلى و مهرلى برسياه قوطى براقتىش اولدىغىنى و بوقوطىنىك و فاتىندن يكىرىسى سنه چو كره آچىلمىسى و سىيت ايلدىكىنى يازمىشلاردى غزنه نك برى « بوسياه قوطى دەنە بولنە بىلور؟ » يوللاو بىرتعجب استفهامى علاوه اىلىشىدى . بونك تخمىنى بىجە مەكىن درظنن ايدەرم : متوفانك خاطراتنىك بھایاف غیر منتشرەسى حاوى اولسە كىركىدە . بىھاڭىندە امپر ياڭىزىمك خاصە شرقىدە وقوعە كلىش اولان دسائىس واعمال جاتيانەسى حاوى اولمۇ بىك محتمىلدر . بلاستك « خاطرات قېيلىندەداها يازمەجەم شىلر وار اما بونلاردا مەتكور اشخاص مسئۇلەتك بىرقسىمى هنوز بىرحياتىر . آرمەن يكىرىسى سنه قدر بىرمدت كېرسە بلامشكىلات قانۇنىيە بوشىلر حكايە ئىدىلە بىلور » دىمىش اولدىغىنى خاطرمە كىلى . (مابعدى وار) خليل ھالى

اورتا آسيا دەنە تۈركىن

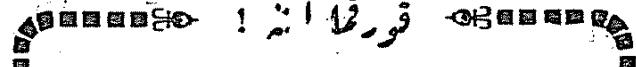
اورتا آسيا پايانىز بىر بوز قىردىن عبارتىدى . تۈرك قوملىرى اىچرىسىنده كوجە بهسى ئاك چوق اولان تۈركىلەرى . او يغورلر تىيان شانك ، خازارلر و ولغانك ، آراك صولاق وادىلرنىدە اىسکىدىن برى شهر قورمىشلاركىن ، تۈركىن دائما چادىرىنى يىقار و نەياتىسىزستە بىرلىك بىكىرييە قطع ايدىرىدى .

حالو كە نە او يغورك ، نە خازارك ، نە دە قىرغىزك دولتلىرى تۈركىن قادار دايامش ؟ ادارىسى تۈركىن قادار مستقر اولىشىدە . بونى تۈركىك كىزوب طوزدىغى يىلدەن زىادە كىندى اىچرىسىنده ، طوبراغنىك طاشنىك ، بىچىمنىن فضله اجتماعى تشكيلاتنك ماھىتىدە آرامق لازم كلىرى . چونكە بىلerior كە سىرب چولىدە ئوغول داغلىق ، اورمانلىق و صولاق بىردى ياشىوردى . تۈركىن چولىدە ، جرمەن اورمانلىق ، داغلىق و صولرى بول بىرملەكتىدە ئىدى . حالو كە عرب بىلە موغولى ؛ جزمنە تۈركىنى آرى آرى بىر نووھ قوبابىلerior كە . يىنە بىلerior كە عرب عشىرتىنك اجتماعى تشكيلاتى ئامىلە « ۋەنس » اساسنە استناد ايدىلerior دى . و بوتون قېيلەلر آراسىنده شدتلى بىر مجادله واوزون بىراستقاب واردى . دېئىن ئەقىلەتك اوزوندە يارىم معبود قادار نفوذە صاحبىدى . ايش بولومنىن اۇز يوقدى . دېئىن بوتون قوتلىرى شخصىنده طوبلايان وأللەن ئۆكلى اولان بىرآدام دىمكىدى . دېئىس كارادىسى بوتون

نظاملری آلت اوست ایده بیلیر . رئیس هرشیئی امر ایدردی . عرب عیشیو تندە قادینك هیچ بى موقىي يوقدى . بى عرب ايستە دىكى قادار قادىن آلا بىليردى . قىز جوجو قلىرىنى او تانجىندى دىرى طوپراغە كومىدى . جاھلىتىدە نىكاھىت يىدى طرزى اولدىنى كېيى ، قادىنده هیچ بى موقۇق ويرىلەمشىدى . نىته كىم ايراندەدە قادىنك موقۇق بوايدى . خرم حىاتى عىنى تضييق و نفوذى يابىوردى . نىته كىم موغۇللارددە، چوق قادىن آلمقا ساسى واردى . بى موغۇل قىيلە رئىسى بوتۇن قوتلىرى شخصىدە جمع ايدن واللهك و كىلى او لان يارىم معبوددى . موغۇل حكمدارى جىنكىز ، مفکورە سى تىخىدەد ايمك ايستەين ، موغۇل سىحر بازى (كۆكچە) يى قتل ايتىرىدى . خطايىرخاندانلىرى نامە حکومت سودو يورلاردى . ايستە بونك اىچون دركە عربك صراف عشىرتىرە استناد ايدن و موغۇلوك ذاتاً باشقۇا هىچ بىر درونى منبعدىن قوت آلاميان استىلالرى غايت قىصە بى مدت ياشادقىن صوڭرا سونوب كىتىمىشدر . الامىت ، بىلۈر زەھىر بىرلەك ملت حالنە كەڭ اىستەيشى ايدى . بوهىجانك دوام ايتىدىكى و بىقدىرتك ياشادىنى منطقەلرددە تىشكىل ايدن عرب دولتلىرى ، دىكىر عشىرتىرە استناد ايدن عرب دولتلىرنىن نسبە ، چوق فضلە دوام اىتىشىلدە . آشكاردركە ، موغۇلە عربك ، وقدىم ايرانلە رومانك عىنى نوع و فصل داخلنە كىرمەسە سائق او لان طاش و طوبراق ، كوجەبالك ويرلىك دكادر . دىكىر جەتىن ، « تاسىت » كە جرمەن خاڻتلىرى ئى او قوركىن كورويور زەھىر بى عرقىدە موغۇل كېيى صوغۇق ، اورمانلىق و وحشى بىر مەلکىتىدە ياشاماسنە رغماً او كا بوسبوتون ضد مزاچىز و خوپىلە صاحبىدە . « مونتسكىيۇ » جرمەنلىرددە قادىنە ويرىلەن مىتىندا موقۇقى ، فردى حرىقى ، پاه بىسىت اضولازىخى جرمانىانك پايانسىز اورمانلىقلەرنىدە آرايوردى . ناصىلەكە انكلترا دە بىرآدا اولدىنى اىچىن فكىرى و سىاسى حرىتە مظھەر او لمىشىدى . بى قناعتىدە ، بولۇماتلىرە قارشىاك . قىصا جواب موغۇلسنانلە ، قورساقا و سازىنیا آدارلىخى كوشىمىكىدە . فى الحقيقة جرمەن كىندى قادىنلىرىنە يو كىك بىر موقۇق ويرىيور . « رأى عام » أصولنى قبول ايدىيور . رئىس انتخاب ايدىيور . وظيفەلرنى اهال ايدىر ، ياخود تغلبە قالقارسە خلۇع ايدىيور . ژروتى قىيلە افرادى آراسىندا تەقسىم ايدىيوردى . « قلۇوپىس » پارسى ضبط ايتىدىكى زمان فراغلى شەھىزدە بولىدقلەر ئاموالى آدارلىنىدە پاپلاشمېشلىرىدى . رئىس بويوك كەلىسەدەكى قىمتىدار بىر وازوپى تىك اولدىنى اىچون كىندىنە آلىقۇيۇق اىسېتىدى . باشبوغۇلردىن بىر ايلەلەپەرك قىيلەنجى وازوپە ووردى .

پارچه‌لرندن بريسي آيرارق [هر کس خصمه‌نى آلسىن] ديدىئى . ايشته جرمە نله حرب آراسنده كوردىكىمىز بو اساسلى آيريلق كه بىنخىسىنىك سيار بىتىم يىكىنچى سىنك ايتنە عشيرت Tribut لر حالنده اويماسىندن نشأت ايدىر . همهن بوتون انسان جمعىتلرندە كورولەن فرقە باشتلانغىنى تشکيل ايدىر . نته كىم موغوللە تورككى قوقىدە بۇندىن عبارتىدر . في الحقيقة هوغوللارده قورولتاي « دەنەنلىن عشيرى تشکيلاتك فوقدە اولان يرمؤسى » كورولىور . صوکرا بعضى موغول قادىنلىرىنىڭ سەرايدىھ نفوذقا زاندقلرى كۈزە چارپىوردۇ . بۇنى عىرېلدە قطعياً موجود اولمايان بر (مبداء) لە عبرانى تقلىيدى ئولارق اسلامىت طرفىدىن ياشاتلاسا سەتكىزىھە تېبىلىز . ناصىل كە اسلامىت زىكاھك غېر معان وقادىدە سىز شىكلەنى تىحىيدى ئېتىش ، قادىنە جمعىتىدە داها اساسلى ومحترم بر موقع آيرىمىش ؟ دولت ادارەسىنىك باشندە ملت طرفىدىن انتخاب اولونان بىر آدامك بولنماسى لازم كەلدىيى قاعده‌نى يىلشدىرىمىشدى . ئولا ، قورولتاي اسى « قورولىق » دن ياسىتا ، ياساقىدىن توركىجە بىر اسىمدى . صوکرا يو بوتون موغول ، تاتار قىيەلرلىرى آراسنده دكىل ، توركىلارلە اوزون مدت تىماسىدە بولۇنارق ، باخاچە اوئنلىك قره قوروم جوارنده اولان اسى پائى تختلىرىنە ، اسى دولتلىرىنىڭ سەركىزىنە كلوب يىلشدىكەن صوکرا اوئنلىدەن بىك چوق شىلر قازانمىش اولان « بورجىك » لر آراسنده ياشىيوردى . نته كىم جىنكىز اىمك بويوك قورولتاي قوردىيى زمان اوکا موغول قىيەلرلىنىك ۋوفاق بر قىسى اشتراك ايتىدى . تىمۇچىن موغوللارلىرى يعقوب خان كىي ، سلاح قوپىلە ، تغلبىلە ، جىراً اطرافە طوبلادى . بالىكس داها اىمك زمانلاردا جلايلرلە ، اويراتلە ، قونكرا تىلر ، قرايتلر كىي تورك قىيەلرلىرى ، كەنديلىرىلە خىركىتە باشلادىلە . جىنكىز يالكىز قورولتاي دكىل . اوغۇز تورەسىنىك بىك چوق قاعده‌لىرىنى توركىنىك بىر چوق افسانەلىرىنى تىقلىيدى ايلە بىنسمەك اىستەمىشدى . هووورتك موغول تارىخى تىرىجىسى [عبدالاحدداؤود افندى . مطبعە عاصە] او قوناچق اولورسە كورورولوركە جىنكىز بىر بويوك ظقىرىخى ، تىمامىلە جوارنده كى قوملار آراسنده ، او صىرادە موجود اولان ئىفاق واويوشۇ قىزىلقدن استفادە ايدەرك يامشدى . ئانىيا بعض قادىنلىك سەرايدىھ موقع صاحى اولماسىنە كەنچە ، يوقارىدە سوپىلندىيى كىي موغوللار سلاحلە غلبه چالدىقلرى تورككى عرىقى قارشىسىنە مغلوب اولمىشلاردى . او زمانىكى موغول سرايى عنقتوى تورك سەرايدىلىرىنىك تىقلىيدى ئىدى . بونكەلە يېرىشلىرىنىك سەرايدىھ موقع صاحى اولنماسى ، اونك مطلقا حریثە دلات ايمز . نىڭكم يېرىشلىرىنىك سەرايدىھ قوتلى بولۇندىيىنې ئۆزۈرلە بىلە بعض قادىن حكىممىزارلە راست

کلینمشدر . حاصلی تورکمنلرک چول اوزوندە شەرلەر يامادن ، وطن حىنى اويانادن عصرلوجه پايدار اولان دولتلر تأسىيس ايدە بىللە لرىنه سبب اوينلرک كەنك اك واسع معناسىلە « سىتە » حالىندە كۈچرىلدەن عبارت اولمارى در . ادتايىسلام ژولىئەنك « توکىولو اوزونىنه وئىقدىلر » آدىلى ائرنىن بىلە يورز كە توركمنلر خاقانلىرىنچى پەپىسىت اصولىلە انتخاب ايدىيۇلدۇرى . قاغان انتخاب اولناتق بىك » بىر پۇستىكىنك اوستەتە او طوردى يور . بويى بىكلرى پۇستىكىنك كىناندن طونارق دوقۇز دفعە قىلدىرۇب ايندىرىيۇرلۇدى . صوکرا . بويىنە اىپكىدىن يابىلىملىش بىر باغ باغانلىرىق . دولتك ايشلىرىنى كىنىسىنە بوراج سىلەجىنى ايجىن ئىين اىتدىرىيۇرلۇدى . خاقان بىرى شرقى ، دىكىرى غربىدە اولمۇق اوزىزه اىكى (قاغان) انصب ايدىيۇردى . لا كىن بونلرگىدە بىكلەر قىدىن اىصادىق ايدىلىسى لازمىدى . هەز بىر قاغانىك معىتىدە « يابغۇغ » و « شاد » اولمۇق اوزىزه اىكى درجه لەك منصب واردى . خاقانلىغىك ، يورتلىق صاحبى و سپاهى مقابىلى اولان تارخانلىرددە داخل اولورسە (قاغان - يابغۇغ - شاد - تارخان) دن مىركب دورت درجه لەك بىر مامورىت سىلسە و واردى . بونلر دوغىرۇدى دوغىرۇيە توركمنلرک تىشكىلاتى ايدى . بوندىن بالىشقا توركمن عنقىتىسىنە وابغۇز تورەسىنە كورە دائىمىي بىرى بىكلرى لە ، توركمنك خارجىندىن اولوبى

قورقا آنە ! كېم سولدوردى كول يوزىكىك آلى ؟
كىملەر قىزىدى غىنچە ويرەن دالىگى ؟
كىنдер سىڭ ياخما ايدەن مالىگى ؟
قورقا آنە بن وارم .
ھەياراڭى صارام .

داوارلەك او تلامىمپور او وادە ،
قىزانلرک او بىنامپور يو وادە
كۆز ياشلىرى دوكەك قىلىش سكادە ؛
قورقا آنە بن وارم .
ھەياراڭى صارام .

سو كىليلەر آغاڭىلۇرى يەس طوتوب ؟
صاپانلرک سورەم يۈرمى ياس طوتوب ؟
طولدىران يوق چىشمەلە طاس طوتوب ؛
قورقا آنە ! بن وارم .
ھەياراڭى صارام .

بايقوشلە يووا اولشى صاجاڭ ؛
دومان يوزى كورەمەكىدە او جاڭ ؛
ايىسرى قىلىش قىيلەك ، بوجاڭ ؛
قورقا آنە ! بن وارم .
ھەياراڭى صارام .

كويىڭ يىرى بىلى دكىل سىلىنىش ،
ھەن يورەك ھەر انلە دەلىنىش ،
كويىكىزىدە اك آغاڭىان كلينمىش ؛
قورقا آنە ! بن وارم .
ھەياراڭى صارام .

٢٥ كاتون ئانى . ٣٤ قاضى كوى .
اعمىن قىرىم

خاقانلاره سیاسة مىزبوط اولان دىكىر تۈرك قوملىرىنىڭ قاغانلىرى واردى. تۇرگەن قاغانى، قىرغىز وقارلوق قاغانلىرى كېيى . خاقانلارك رسمى مأمورلىرى سلسەسى خارجىندە بىردى، دائىمى قورولتايى، يعنى بىكلر مجلسى واردى. بوراده يكىرىدى دورت اوغوزبويىنىڭ بىكلرى دائىمى اعضا يىدىلر. خاقان بومجلسە اعضا صفتىلە داخىلدى. يالكىز خاقانلىك انتخابىندە بىر ئايمە اساسى قبول ايدىلىرىدى. ئايمە دىكىشە بىلىرىدى. لا كىن بولىك فوق العادە و مجرىسىلىرى احتىاجى واردى. طوغرون بىك انتخابى مسئلەسى مشھوردر. تۈركىتلەرde فردى جنایت مسئلە لىرنىدە، ياخود سیاسى قباختىلدە (انتقام ۱. كانون ثانى ۳۴۰ فيضى، هەندى

خالم وسفیه تومنه خانی قتل ایده رک بوتون تورکمنلری اطرافه طوپلامش، آسیایی ضبط اینتندی . ناصیل که افسانه به شاه آسیاعیل کی مشهود بر تورکن رئیسی ده باباسنی اولدورد کدن صوکرا، شرق آنادولوی ایران کولورینک تسلطندن قودتارمشدی . باشلانتعجنه کوردیکمن اوزره جمعیتک بزه نسلره قارشی یا بدینی عکس العمللرک الک باز تئالی بر چوق مملتلرک افسانه لرنده مشاهده ایدیان بو اساسی نقطه در .

اوغوز، تورکمنلری بویوک ومقدس بر مقصدک اوغورنده حرکته کتیرهن دینی بر فاهر امان اولارق یاشیبور . بوسیدن، ناصیل حضرت پیغمبر، ابوسفیانک اوردوسنده جولونان عموجه لرینی، ابوجهل وابولهی اولدورمکدن چکینمیورایسه، اویلهجه اوغوزده جاباسی وهم، بوتون اقرباً سفی، مقدس مقصدینه ایکل کوردیکی ایچین اورتادن قالدیریبور . اوغوزه بو عظمتلی فکرلری تلقین ایدن، اونک کوکنده صارصلمق بیلمز بر ایمان اویاندیران «آبوشی خواجه»، اسمنده بر تورک آناسی، تورک پیغمبری ایدی . لاکین یوآدم چوق فضلہ اختیارلامش اولدینی ایچین اوغوزله کوروشمیور . اوغلی (قرمه سولک) بواسطه سیله اوغوزه دوشونجه لرینی تلقین ایدیبوردی . اوغوزخان بویوک سفرلرینک صوکنده مملکتنه دونرک استراحته باشладی . بر بویوک ضیافت یاپدی . آلتی اوغلنی چاغیره رق اوچ بویوکنے برآلین پایی، دیکر اوچنده اوچ دانه اوچ ویردی . اوچ قاردهش یاپی آلارق آزالرنده بولوشدیلر . بوصورتاه اوچ اوغولدن بوز اوقلر، دیکر اوچ اوغولدن اوچ اوقلر توره دی . بونلرک نسلنے اوغوز نسلی، بونلره تورکن یعنی بویوک تورک دنیلدی . اوغوز چو جو قلرینه «بربرلرینه باعلى و مطیع اولملزینی قطعیاً بربورلرینک سوزنندن چیقمامالرینی وعین صوی و صوبدن کلدکلرینی او نومامنلرینی» وصیت ایتدی . سوزلرینی «یاپی آلانلر پادشاه، اوپی آلانلر وزیر اولسون» دیه بیتیردی . اولومندن صوکرا بویوک اوغلی کونخان پادشاه اولدی . (آرقیل آتا) قرمه سولک اوغوزه قارشی کوردیکی بروظیفه بی ایفا ایدیبوردی . (آرقیل خواجه) تورکلر آراسنده تشکیلات یاپدی . اوغوز خانلک یکرمنی درت دانه طورونی واردی . بونلر بر بویوک کوکی، اساسی اولویورلر دی . هر بر طورونه معین بر ماموریت، قطعی و عنتوی بروظیفه ویریلدی . هر بر طورونک قیلنه سنه مخصوص برنشانه براو اغون تخصیص اولوندی . کندیلرینه بور تلقلر ویریله رک، تشریفات اعتباریله اولان اولان موقعیتی تعیین ایدیلدی . بوقاعده دائمی صورتنه یاشایاجق

و اوغوز نىسلەندىن كەن بۇتون تۈركىلەر بوكا اويمىغە بورجىلى اولا جىدى . بۆز او قىردىن
ھەنھازى بىرى پادشاھ او لا بىلىزدى . لا كىن بۇ قاىعده يە و بۇ تۈرمە او يېغۇن او مالىي ايدى .
اوغوز عنقە سە كۈرە (تۈركىن) يەنى اوغوزلە خارجىنە اون تۈرك قومى داھا واردى .
بۇنلاردا : او يېغۇر، قىچاق، قالاج، قانقلى، قارلوق، آغاجرى، جىڭل، آزغۇ، ياغما،
تەخس . . يوقارىدە عىنى كەن نظاملىرى، قاىعده ئىز، بۇي تىشكىلانى بواون قومدىن ئامىلە آپرىدى دە .
اوغوزلە خاصە، و قوتلى ادارى و غىسىرى تىشكىلانىزى سايە سە دىكىر تۈرك قوملىرىنى
دانما حاكم اومىشىلدەر . اوغوزلە او غۇلارنىن صو كزا كى حىكمىدارلىق سلسەسى دە ابوالغازى كە
ومىرخۇندە ئامىلە، وبالطبع قصدى اولا رق، ياخشى يازىلماش در آرقىلى آتادىن صو كرا
آتالق مقامىنە صىرا ايلە (خوجە بودە)، (يتابان خوجە) و (قورقۇت آتا) كېچىدى لر .
درۋايىتە كۈرە بۇ صو كىنجىسى ھېرىت سەلىرىنە قادار ياشامش .

يوقارىدە سوپىلەندىيىكى كېيى تۈركىلەر آراسىندا بىرادارە سلسەسى ايلە بىردى اوغوز تۈردىنە
داخىل اولان بىكلەر كى سلسەسى واردى . تۈركىن قومنىڭ اجتماعى تقسيملىرى قوتلى بىر باغى
دايانىوردى . بوسسەلە عىرپىلردا اولدىيى كېيى غير منظم و غىرەزى دىكىل، بلەكە منظم و اجتماعى
پىرعەد او زىرىنە مىرتىدى . بىرچوقى صىد و مىخىصىم بىطلىر يوقدى . بلەكە هەن قىسم بىرىنىڭ
ھەتمىمى، و هەر بى بوى بوبوك زىنجىرەك بىرخلقەسى ايدى . چۈنكە اوغوز تۈرەسى تۈركىن
قۇمۇنىڭ الڭ جانلى بىر ايش بولۇمى ايدى . هەر بىرىنىڭ آىرى بىر وظىفەسى، آىرى بىر ايشى
واردى كە ايش بولۇمنىڭ بىر انجىملىكى بولىرى بىرىنىڭ رقىب دىكىل، بالىكىن دوست و شەفيق
يائپىوردى . بوسىيدىن خاندان و حىكمىدار مىسئەلەرنىن دولايى و قوئى بولماش بىر قاچ مىجادىلە مىستىنا
اولق او زىرە، تۈركىلە بىرىلە هېيچ چارپىشماشىلدەر . ايشىتىنە نەياپىزز قوم دە كىزلىرى
اوزىزىنە، حربىلە سېبىلە بېيکىردىن اينە يە وقت بولامادن، بىصرىرچە سورەن دولتلەر تىشكىلىنە
اوغوزلەرندەن دولايى موفق اولوبورلىدى . تۈركىن رئىسى، آنجاق منسوب اولدىيى قومك
بىر «اولوسى»، بىرادارە ايدىجىنى او لا رق سوھر و حىرمەت ايدىدى . تۈركىن تا كىرىستە
قارشى اولان سو كىسى ناصل «محبەت الله»، ايسە رئىسە فارشى دە او يە ايدى . حالبۇكە
بىر عەرب اللەنى دە، رئىسە دە قورقۇ ايلە سەروردى . او نە حاكم اولان (خەفافە الله)
جىسى ايدى . نە كەن بىر عەرب عشىرىتى رئىسە قايدا بىتىدىكى زمان انحصارلە محکوم اولور
و دا غىلىزدى . حالبۇكە بىر تۈركىن بۇيىنىڭ قىضا مەدىلىر اىچىن رئىسەز قالدىيى كۈرۈمىشىدە .

بۇ يۈك ئەئىلەردىن يېنى بىراو ئىسىك انتخابى هەزمان اىچىن قابل اولىقىندىن بۇندىن دولايى قورقۇمازدى. توركىتلەرنى بودونك پارچالىر آيرىتاشى بىر قاعىدە يە كورە اولىق شوسلامىلە يە هەزمان رعایت ايدىلىرىدى: بودون، آنار، اولوسن، قاپار، بوى، اويماق، تىزە، اوپە، اوچاق، اوشاق، اورساق بويى، بوزغانلى اويماغى، حوفان تىزەسى، رمضان اوغلى اوچاغى، قق اولوسى، وارساق بويى، بوزغانلى اويماغى، حوفان تىزەسى، رمضان اوغلى اوچاغى، وساڭەرە. . بۇ سلسەلە يە داخل اولان رېيسىنلەك غۇانترى ايسە صىراسىلە «خاقان، خان، بىك و آغا، ايدى. . . . . بىتمەدى -

—

صلحى ضيا

اوپى

سراب

۳

كائنات فانىدر. فقط فنا باقىدر. چونكە كالە اىرن هە مخلوق زوالە حکوم اولىقى حالىدە سۆز، مويداً زنده در. سوزك مكملىتى ايدىتى تامىن ايدر. خالبوكە هە كالك نەتايى بىزوالىك بدأتى دېنگىدر.

اجسام مخلوقات قايدە معروضىدر. لىكن اجسام كلام بىقا ايلە مآلوفىدر. جهاندە بىقا مفقود اولىقى حالىدە، سوزك صدورىلە دانما موجودىدر. بىماك عدم مفقودىتى ايسە قىانى تىمائىلە متعدم قىلار.

خالىدە هە قوت زمانلە آزا تابىلەر، هە تائىر آھىتە آھىتە بىچەتىلەر، هە نور مدت مەيدىدە دەن صنوكە سونەتىلەر، فقط سۆز، هە وقت عىنى قولە تائىر و نورىنى إلى الائىدە مخافظە ايلە.

سوزك ھەم يۈزى، ھەم سىسى ھەم دە قوقۇنى واردەر. چەھەرىسى، كۆز ايلە كورىن، چەھەر دەن دەن جانلىدر، صداسى، قولاقە ايشىدىيان صدارەن دەن دەن موئىدر، رايىھەسى اشتەھەمى قابل اولان رايىھەردىن دەن دەن كىكىندر. هەشى زوالە حکوم اولىقى حالىدە درجه كالە واصل اولان سۆز، ھېچ بروقت پريشان اوبلاز. عصرلەك متسلىسلە مىرىدىلە نەيورىنى بورۇشىدىرە بىلەر، نەسىنى دىكىشىدىرە بىلەر، نەدە قوقۇنى آزا تابىلەر. او، نە بىلە نەيورىنى بورۇشىدىرە بىلەر، نەسىنى دىكىشىدىرە بىلەر، نەدە قوقۇنى آزا تابىلەر.